

УДК 378.14(05)

ANDRZEJ KOKIEL,
doktor
(Szczecin, Polska)

Przestrzeń edukacji aksjologicznej studentów pedagogiki

Studenci pedagogiki tworzą swoistą grupę osób, które w przyszłości pełnić będą niezwykle ważne i odpowiedzialne role zawodowe, między innymi, pedagoga szkolnego, nauczyciela ale również doradcy zawodowego, pracownika ośrodka resocjalizacji czy pomocy społecznej. Zatem, role które wymagają dojrzałości i kompetencji nie tylko w sferze intelektualnej czy społecznej ale także, a może przede wszystkim, aksjologicznej. Dojrzałość w tym obszarze daje podstawę do przejawiania szeregu zachowań pożądanых z punktu widzenia rozwoju i wychowania.

Należy podkreślić, że współcześnie proces rozwoju aksjologicznego człowieka przebiega w złożonych warunkach oddziaływania. Przenikanie się kultur a tym samym wzorów zachowań prowadzi do swoistego chaosu aksjonormatywnego. Współczesny człowiek zaczyna zatracać obraz tego, co w otaczającej go przestrzeni jest właściwym środkiem, a co pożądanym celem jego funkcjonowania. Efektem tego stanu rzeczy jest koncentracja na sobie i swoich potrzebach. Można mówić o cywilizacji indywidualizmu osnutej wokół materializmu i hedonizmu. Tym samym, zatarciu ulegają wartości społecznie pożądane, głównie o charakterze moralnym. Jest to cecha znamienita naszych czasów, gdzie indywidualizm i izolacjonizm pochłania człowieka, nie pozostawiając mu przestrzeni do samostanowienia o sobie. Zostaje wpisany w bieg życia społecznego, bez możliwości refleksji na temat własnej sytuacji i swego zachowania. Rytualizm zdaje się dominować w procesie postępowania. Nie ma świadomości, refleksji a tym samym miejsca na drugiego człowieka. Mając to na uwadze, należy zastanowić się nad jakością, specyfiką i charakterem edukacji aksjologicznej studentów pedagogiki, zatem osób które występować będą w roli zawodowej wymagającej od nich przejawiania dojrzałych wzorców zachowań, odpowiedzialności i etycznego postępowania. Są to osoby, które za pewien czas podejmą pracę z dziećmi, młodzieżą ale także osobami bezrobotnymi, niepełnosprawnymi, znajdującymi się w trudnej sytuacji ekonomicznej, zatem potrzebującymi dojrzałych wzorców postępowania. Tym samym, powstaje perspektywa, swoista przestrzeń edukacji aksjologicznej młodzieży akademickiej, studiującej pedagogikę.

Przy czym, rozwój aksjologiczny człowieka uwarunkowany jest wieloma czynnikami. W szczególności oddziaływaniem środowiska rodzinnego, lokalnego i grupy rówieśniczej. Ukształtowana w nich podstawa stanowi rdzeń warunkujący przyszłe postępowanie jednostki także w sferze aksjologicznej. Wybory podejmowane są w odniesieniu do posiadanych doświadczeń. Karta w postaci osobowości została zapisana a jej efektem jest zachowanie człowieka w poszczególnych sytuacjach, także na płaszczyźnie pedagog - uczeń, pracownik socjalny – osoba znajdująca się w trudnej sytuacji życiowej i materialnej, doradca zawodowy – bezrobotny.

Cenione przez człowieka wartości, a zatem wybierane, urzeczywistniane stanowią istotny czynnik motywacyjny. Warunkują one stosunek jednostki do otaczającej rzeczywistości i, co wydaje się szczególnie istotne z perspektywy niniejszej publikacji, wpływają na ocenę przeszłości jak również wybór przyszłej drogi życia¹. Człowiek planuje i realizuje swe działania na płaszczyźnie dwóch przeciwstawiających się rzeczywistości, to jest obiektywnej i subiektywnej. Jednakże jest ona tylko współautorem swoich działań, na które ważny wpływ mają, jak podkreślałem, inni przedstawiciele społeczeństwa², między innymi rodzice, rodzeństwo czy rówieśnicy ale także nauczyciele. Wśród doświadczeń osobistych zdobywanych przez dziecko w trakcie przebywania z rodzicami w różnych sytuacjach wychowawczych, istotne znaczenie mają te, które są związane z poznawaniem wartości. Stanowią one fundament kształtowania się indywidualnego systemu wartości oraz ich realizacji w złożonych i różnorodnych sytuacjach życiowych³. Doświadczenia wychowawcze związane z kształtowaniem preferencji wartości oraz sposobów ich realizacji stanowią uświadomioną przez podmiot reprezentację zdarzeń, w których uczestniczył on wraz z rodzicami oddziałującymi poprzez przekaz informacji, jak również stosowanie nagród i kar⁴. Efekty wychowawcze uzależnione są od dwóch rodzajów uwarunkowań, to jest ogólnych i szczegółowych. W pierwszym przypadku mamy do czynienia z cechami sytuacji wychowawczych stanowiących podstawę, na której dochodzi do wzajemnych oddziaływań rodziców i dzieci. Określają one stosunki emocjonalne istniejące pomiędzy

¹ P. Oleś, System klasyfikacji wartości. Założenia, zastosowanie, przegląd niektórych technik. „Rocznik Filozoficzny” t. XXXI. 1983, s. 87.

² G. Adamczyk, Wartości społeczne w świadomości młodzieży niemieckiej i polskiej. KUL, Lublin 2003, s. 14.

³ J. Nikitorowicz, Pogranicze, tożsamość, edukacja międzykulturowa. Trans Humana, Białystok 1995, s. 48-49.

⁴ S. Lis, Proces socjalizacji dziecka w środowisku pozarodzinnym. PWN, Warszawa 1992, s. 15.

członkami rodziny. Z kolei szczegółowe uwarunkowania rezultatów wychowawczych dotyczą oddziaływania rodziców na dzieci poprzez stosowanie nagród i kar jak również kontrolowanie efektów wychowawczych. Do tej grupy czynników zalicza się także pozytywne postępowanie rodziców wpływające na rozwój sfery aksjologicznej dzieci⁵.

Wynika stąd, iż to rodzice stanowią pierwsze i najintensywniejsze źródło oddziaływań, kształtujące system wartości swych dzieci. Młodzi ludzie poszukując wartości, w pierwszym odruchu swego społecznego istnienia skłaniają się ku osobom najbliższym. Prawidłowo funkcjonująca rodzina, to jest zapewniająca przekaz właściwych i społecznie aprobowanych wzorców, z autorytetem rodziców oraz silną wewnątrzrodzinną kohezją, umożliwia jednostce prawidłowy rozwój. Natomiast rodzina dotknięta ubóstwem w wyniku na przykład bezrobocia, przemocą czy alkoholizmem nie jest w stanie kompleksowo realizować swych funkcji związanych z socjalizacją i wychowaniem dzieci⁶. W takim przypadku można mówić o zaburzeniu procesu socjalizacji.

Podkreślając aspekt wychowania do wartości, należy uwzględnić jego wymiar kulturowy, instytucjonalny i podmiotowy. Wymiar kulturowy powiązany jest nierozłącznie z przyswajaniem przez jednostkę względnie trwałych cech danego społeczeństwa⁷. A. Sulek proponuje przyjęcie koncepcji kulturowej, jako właściwej dla wyjaśnienia procesu kształtowania się wartości. Wskazuje, że społeczeństwo jedynie «proponuje» wartości, natomiast człowiek jako indywiduum dokonuje ich akceptacji⁸. Jednakże należy wskazać, że proces ten ulega zaburzeniu w sytuacji kryzysu społecznego czy przemian społeczno-gospodarczych⁹, z jakimi współczesne społeczeństwa mają do czynienia, między innymi w związku z kryzysem gospodarki światowej. W tym kontekście R. Siemieńska stwierdza, iż zadaniem społeczeństwa jest taka socjalizacja, która doprowadzi do internalizacji wartości demokratycznych, a tym samym akceptacji mechanizmów i instytucji właściwych dla krajów o tym systemie¹⁰.

Zatem, to społeczeństwo jest głównym przekazicielem norm, wartości, wzorów postępowania i umiejętności. Odbyna się to na dwóch poziomach, pierwszy, nazywany socjalizacją pierwotną, obejmuje dzieciństwo i dorastanie jednostki, drugi natomiast, określony jako socjalizacja wtórna dotyczy wieku młodzieńczego i dorosłości człowieka. Pierwszy etap socjalizacji odbywa się przede wszystkim w grupach pierwotnych, to jest rodzinie, grupach rówieśniczych, społecznościach lokalnych. Dzięki istnieniu silnych więzi emocjonalnych, uwewnętrzniona w tym okresie rzeczywistość społeczna zaczyna kształtować najgłębsze warstwy osobowości jednostki¹¹. Natomiast socjalizacja wtórna jest prowadzona przez instytucje, które przekazują wartości i wzory kulturowe kolejnym pokoleniom, jednakże ten przekaz, który należy traktować jako wtórny jest ograniczony przez oddziaływanie grup pierwotnych¹². Mając to na uwadze, można przyjąć perspektywę działania, jaka stoi przed uczelnią wyższą w celu wyposażenia adeptów pedagogiki w wartości istotne z punktu widzenia wykonywanej w przyszłości pracy zawodowej. Bowiem, instytucjonalny wymiar socjalizacji dowodzi, że to społeczeństwo kształtuje jednostkę, przygotowuje ją do odgrywania określonych ról, na przykład obywatela, pracownika, rodzica¹³. Zatem proces socjalizacji rozpatrywany w wymiarze instytucjonalnym sprowadza się do przyswajania przez jednostkę scenariuszy narzuconych przez społeczeństwo kosztem niezależności i indywidualizmu. Zyskują tu na znaczeniu działania zinstytucjonalizowane, sprowadzające się do tworzenia tradycji i przekazywania jej kolejnym pokoleniom¹⁴. Koncepcja ta wydaje się zbieżna z poglądem S. Ossowskiego, który wskazuje, że wartości uznawane przez jednostkę są jej narzucone przez grupę społeczną i to na przekór jej emocjonalnym skłonnościom. Przy czym, dopiero w grupie człowiek uczy się cenić wartości, ponieważ ich akceptacja wiąże się z aprobatą grupy¹⁵.

To jest właśnie wyznacznik działań, pewna perspektywa dla edukacji aksjologicznej szkoły wyższej, której misją jest nie tylko wyposażenie człowieka w wiedzę - dogłębną teorię dotyczącą

⁵ S. Bartel, Realizacja wartości „pracowitość” a samowiedza i doświadczenia wychowawcze młodzieży. Trans Humana, Białystok 1996, s. 75-76.

⁶ F. Adamski, Sytuacja społeczno-moralna kraju u zarania trzeciej Rzeczypospolitej i jej aspekty wychowawcze. W: F. Adamski (red.), Wartości – społeczeństwo – wychowanie. UJ, Kraków 1995, s. 13.

⁷ B. Hajduk, Socjalizacja studentów. Żak, Warszawa 2003, s. 19-20.

⁸ A. Sulek, Przemiany wartości życiowych. PWN, Warszawa 1979, s. 120-121.

⁹ J. Mariański, Młodzież między tradycją a ponowoczesnością. KUL, Lublin 1995, s. 158.

¹⁰ R. Siemieńska, Socjalizacja w zmieniającym się społeczeństwie. [W:] M. Marody (red.), Oswajanie rzeczywistości. Instytut Studiów Społecznych, Warszawa 1996, s. 185.

¹¹ K. Olechnicki, P. Załęcki, Słownik socjologiczny. Graffiti BC, Toruń 2000, s. 189.

¹² R. B. Woźniak, Zarys socjologii edukacji i zachowań społecznych. BWSzH, Koszalin 1998, s. 89.

¹³ E. Mandal, Psychologiczna analiza procesu socjalizacji. W: E. Mandal, R. Stefańska-Klar (red.), Współczesne problemy socjalizacji. UŚ, Katowice 1995, s. 16.

¹⁴ B. Hajduk, Socjalizacja studentów. Żak, Warszawa 2003, s. 28.

¹⁵ S. Ossowski, Z zagadnień psychologii społecznej. PWN, Warszawa 2000, s. 81.

określonej dziedziny czy umiejętności pozwalających na wprowadzenie jej w życie ale także wyposażenie pedagoga w wartości będące podstawą dojrzałości aksjologicznej. Przejawia się to we wrażliwości na sytuację drugiego człowieka, na jego dobro i rozwój, przy zachowaniu godności ludzkiej, pozwalającej na samostanowienie o sobie. Istotą jest umiejętność dostrzegania tych aspektów i ich realizacja. Jest to zadanie stojące przed uczelniami wyższymi, zwłaszcza kształcącymi humanistów.

W tym kontekście K. Ostrowska zwraca uwagę na działanie zmierzające do kształtowania osobowości wychowanka (studenta) poprzez wartości na tyle, by móc o nim powiedzieć: sprawiedliwy, kochający, dobry, prawy, tolerancyjny, szanujący siebie i drugiego człowieka¹⁶. Szczególnego znaczenia nabiera tu osoba wychowawcy – wykładowcy – mistrza, świadomego odgrywanej roli w kształtowaniu systemu wartości studentów, w organizowaniu sytuacji wychowawczych inspirujących proces wartościowania, w uwrażliwieniu wychowanków na dobro innych i poszukiwanie wartości uniwersalnych. Właściwe działania stanowić powinny impuls skłaniający do rozwoju w tym zakresie, inicjując procesy dezintegracji a zatem negację zorientowanych uprzednio na własną osobę norm i wartości¹⁷. Podkreśla to również A. Gurycka mówiąc, iż wychowawcy (wykładowcy) jako osoby znaczące w interakcji wychowawca – wychowanek zatem wykładowca – student, mogą odgrywać dwojaką rolę w kształtowaniu systemów wartości. Po pierwsze jako modele, głosząc określone wartości i je realizując a po drugie jako autorytatywne źródło wiedzy i inspiracji, mające wpływ na kształtowane systemy wartości¹⁸. Biorąc to pod uwagę, można stwierdzić, że wykładowca jako mistrz może kształtować system wartości przede wszystkim w sprzyjającej sytuacji wychowawczej, to znaczy mając autorytet u swych słuchaczy.

Zasadność poruszanej tematyki uwarunkowana jest głównie chaosem aksjologicznym istniejącym w otaczającej współczesnego człowieka przestrzeni, ograniczającym suwerenność i możliwość refleksji, nie tylko nad własnym funkcjonowaniem ale także nad sensem istnienia. Mając to na uwadze wydaje się uzasadnione monitorowanie sfery aksjologicznej studentów pedagogiki. Przeprowadzone badania ujawniły szereg aspektów wskazujących pewne tendencje dokonujące się w tym wymiarze. System wartości respondentów na przestrzeni siedmiu lat, to jest od 2004 do 2011 roku, uległ pewnym przekształceniom. Jest to widoczne między innymi w stosunku do wartości materialnej, jaką stanowi «bogactwo», lokowanej na miejscu 11 hierarchii przez badanych w 2004 roku, przez respondentów z 2007 roku na miejscu 8 z kolei na pozycji 5 przez studentów w 2011 roku, oraz w stosunku do wartości hedonistycznej «wygodne życie», lokowanej przez studentów w 2004 roku na miejscu 9, a przez badanych w 2007 roku na 7, podczas gdy, studenci podlegający badaniu w 2011 roku umieścili tą wartość na miejscu 4. Natomiast, przez osoby badane w 2011 i 2007 roku wyżej okazała się ceniona wartość, jaką jest «wolność», której przyznały miejsce 4, natomiast w 2004 roku miejsce 7. Uwidoczniła wśród studentów badanych w 2011 i 2007 roku wyższa preferencja dla wartości materialnych i hedonistycznych stanowi istotny element poznawczy mówiący o negatywnych przemianach sfery aksjologicznej. Jest to także przyczynek do poszukiwania rozwiązań w tym zakresie. Budowania przestrzeni edukacji aksjologicznej na poziomie szkoły wyższej.

Studenci badani w 2011 i 2007 roku, wysoko cenili wartości prospołeczne o charakterze rodzinnym – «rodzina», «miłość» oraz wartości umożliwiające osiągnięcie stabilności ekonomicznej – «wiedza». Średnio cenionymi okazały się wartości materialne – «praca», «bogactwo» i hedonistyczne – «wygodne życie», przy czym, uwidacznia się sukcesywny wzrost ich znaczenia w życiu studentów pedagogiki. Z kolei nisko cenione są wartości prospołeczne, które poza «zdrowiem» i «wiarą» dotyczą życia kolektywnego i odpowiedzialności za drugiego człowieka. Niemniej jednak, istotę rzeczy w tym ujęciu stanowią wartości moralne, które obiektywnie ujmując są wypierane z życia współczesnego człowieka i zastępowane materialnymi i hedonistycznymi. Przeprowadzone badania wskazują, że «uczciwość» umieszczana na miejscu 3 hierarchii przez studentów w 2004 i 2007 roku została przesunięta podczas badań w 2011 roku na miejsce 7. Podobnie «sprawiedliwość» umieszczona na miejscu 4 przez studentów w 2004 roku z kolei na miejscu 5 w 2007 roku, została usytuowana przez respondentów w 2011 roku na miejscu 8. Analogiczna tendencja została zaobserwowana w odniesieniu do wartości, jaką jest «dobro» która także z miejsca 2 w 2004 i 6 w 2007 roku, została wyparta na miejsce 9 w 2011 roku¹⁹.

Istnieje zatem tendencja wśród studentów pedagogiki zastępowania wartości moralnych wartościami materialnymi i hedonistycznymi. Ten niepokojący obraz dowodzi zasadności podjęcia szerokiej dyskusji a tym samym poszukiwania głębszych pokładów przyczyn tego stanu rzeczy oraz możliwych do przeprowadzenia działań naprawczych, zmierzających do uświadomienia przyszłym pedagogom znaczenia w życiu człowieka wartości moralnych. Możliwym do realizacji na poziomie

¹⁶ K. Ostrowska, W poszukiwaniu wartości. GWP, Gdańsk 1994, s. 14.

¹⁷ E. Wołodźko, Wartości w kształtowaniu osobowości podmiotów procesu wychowania. W: U. Ostrowska (red.), Aspekty aksjologiczne w edukacji. UW-M, Olsztyn 2000, s. 97-98.

¹⁸ A. Gurycka, System wartości młodzieży licealnej a oddziaływania szkoły. UW, Warszawa 1986, s. 21.

¹⁹ Badania własne. Szczecin, Słupsk 2004, 2007, 2011.

szkoły wyższej jest wprowadzenie szeregu zajęć teoretycznych z obszaru etyki zawodu oraz działań praktycznych, między innymi w szkole z dziećmi i młodzieżą dających podstawę monitorowania stosowania teorii w praktyce. Śledzenia przebiegu i charakteru relacji studenta pedagogiki z uczniem, przyszłego pracownika socjalnego z osobą znajdującą się w trudnej sytuacji życiowej czy przyszłego doradcy zawodowego z osobą bezrobotną. Jest to przestrzeń wymagająca doprecyzowania kontekstu tematycznego na poziomie teorii i kontekstu pragmatycznego na poziomie praktyki. Jak wskazują wyniki badań jest to działanie nieodzowne. Ujawniona tendencja dowodzi eskalacji problemu, który w przyszłości może mieć nieoczekiwane negatywne konsekwencje społeczne a szczególnie wychowawcze. Bowiem, jak podkreślano pedagog pracuje z osobami młodymi – dziećmi, młodzieżą, osobami znajdującymi się w trudnej sytuacji materialnej, życiowej czy niepełnosprawnymi. Są to jednostki bezwzględnie potrzebujące dojrzałych wzorców postępowania opierających się na wartościach moralnych. Potrzebujący wsparcia, życzliwości, czasem opieki, ale głównie kontaktu z człowiekiem kompetentnym społecznie i dojrzałym moralnie. W tym przypadku jest to cecha która winna wyróżniać absolwenta pedagogiki. Człowieka dostrzegającego istotę ludzką, sens jej funkcjonowania, rozwoju ale szczególnie możliwości «służenia» drugiemu człowiekowi. Bowiem, należy sobie zdać sprawę, że pedagog to nie tylko wykształcenie, to nie tylko zawód ale głównie misja ważna społecznie, gdzie nie wolno pozwolić na brak wiedzy, umiejętności czy właściwej dla przedstawicieli tej dziedziny cech systemu aksjologicznego. Tym bardziej, że jak wskazuje K. Juszcak «konieczność orientacji ku humanistycznym wartościom decyduje o aktualności problemu poszukiwania nowych dróg procesu przygotowania nauczycieli. Nowy paradygmat kształcenia, ukierunkowany na człowieka, który postrzegany jest jako podstawa wszelkich zmian, musi zmierzać do sytuacji, w której jego aksjologiczne orientacje będą odpowiadać nowym realiom socjalnym, a poza tym będą ucieleśniać nieprzemijające ogólnoludzkie i narodowe wartości»²⁰.

Literatura:

1. P. Oleś, System klasyfikacji wartości. Założenia, zastosowanie, przegląd niektórych technik. «Rocznik Filozoficzny» t. XXXI. 1983.
2. G. Adamczyk, Wartości społeczne w świadomości młodzieży niemieckiej i polskiej. KUL, Lublin 2003.
3. J. Nikitorowicz, Pogranicze, tożsamość, edukacja międzykulturowa. Trans Humana, Białystok 1995.
4. S. Lis, Proces socjalizacji dziecka w środowisku pozarodzinnym. PWN, Warszawa 1992.
5. S. Bartel, Realizacja wartości «pracowitość» a samowiedza i doświadczenia wychowawcze młodzieży. Trans Humana, Białystok 1996.
6. F. Adamski, Sytuacja społeczno-moralna kraju u zarania trzeciej Rzeczypospolitej i jej aspekty wychowawcze. W: F. Adamski (red.), Wartości – społeczeństwo – wychowanie. UJ, Kraków 1995.
7. B. Hajduk, Socjalizacja studentów. Żak, Warszawa 2003.
8. A. Sulek, Przemiany wartości życiowych. PWN, Warszawa 1979.
9. J. Mariański, Młodzież między tradycją a ponowoczesnością. KUL, Lublin 1995.
10. R. Siemińska, Socjalizacja w zmieniającym się społeczeństwie. [W:] M. Marody (red.), Oswajanie rzeczywistości. Instytut Studiów Społecznych, Warszawa 1996, s. 185.
11. K. Olechnicki, P. Załęcki, Słownik socjologiczny. Graffiti BC, Toruń 2000.
12. R. B. Woźniak, Zarys socjologii edukacji i zachowań społecznych. BWSzH, Koszalin 1998.
13. E. Mandal, Psychologiczna analiza procesu socjalizacji. W: E. Mandal, R. Stefańska-Klar (red.), Współczesne problemy socjalizacji. UŚ, Katowice 1995.
14. S. Ossowski, Z zagadnień psychologii społecznej. PWN, Warszawa 2000.
15. K. Ostrowska, W poszukiwaniu wartości. GWP, Gdańsk 1994.
16. E. Wołodźko, Wartości w kształtowaniu osobowości podmiotów procesu wychowania. W: U. Ostrowska (red.), Aspekty aksjologiczne w edukacji. UW-M, Olsztyn 2000.
17. A. Gurycka, System wartości młodzieży licealnej a oddziaływania szkoły. UW, Warszawa 1986.
18. K. Juszcak, Doskonalenie zawodowe nauczycieli w obecnej rzeczywistości. [W:] E. Murawska (red.), Nauczyciel na drogach i bezdrożach współczesności. Między bezradnością a nadzieją. Adam Marszałek, Toruń 2009.

Abstrakt

The main contents tend to render, via analysis, an influence of social-economical elements on the evaluation system of Students of Pedagogy. Those people after graduation will probably start working with children, teenagers or people who are in a difficult life situation, so generally people who need a mature guide and a leader.

It is proved that changes occurring in economy, politics and society, after Poland's accession to the UE and Schengen area or regarding the world economical crisis, did not lead to any worrying changes in the evaluation system of the examined students.

Moral and pro-social values stand high in their hierarchy. According to that, it can be found that those people are characterized by high moral qualifications which are fundamental in starting a career work as a pedagogue.

²⁰ K. Juszcak, Doskonalenie zawodowe nauczycieli w obecnej rzeczywistości. [W:] E. Murawska (red.), Nauczyciel na drogach i bezdrożach współczesności. Między bezradnością a nadzieją. Adam Marszałek, Toruń 2009, s. 116.

Przedstawione w niniejszej publikacji treści zmierzają do uchwycenia na drodze badań wpływu czynników społeczno-ekonomicznych na system wartości studentów pedagogiki. Zatem osób które, po ukończeniu kształcenia, potencjalnie podejmą pracę z dziećmi, młodzieżą czy osobami znajdującymi się w trudnej sytuacji życiowej, zatem potrzebującymi, dojrzałych wzorców postępowania. Ustalono, iż zmiany jakie nastąpiły w gospodarce, polityce i gospodarce światowej, nie doprowadziły do budzących obaw zmian systemu wartości badanych osób. Wysoko w hierarchii sytuują oni wartości prospołeczne oraz moralne. W związku z czym można stwierdzić, że są to osoby o wysokich kwalifikacjach moralnych, dających podstawę do podejmowania pracy w zawodzie pedagoga.

Дата надходження статті: «3» вересня 2012 р.

УДК 372.881.116.12:316.61 (045)

Г.Р.КОРИЦЬКА,

кандидат філологічних наук, доцент
(м.Запоріжжя)

Соціокультурна компетенція школярів: до проблеми використання засобів її реалізації на уроках української мови

У статті обґрунтовується зростання ролі соціокультурної компетенції учнів на сучасному етапі розвитку освіти. Розглядаються засоби її реалізації на уроках української мови.

Ключові слова: соціокультурна компетенція, соціокультурна модель освіти, соціокультурна змістова лінія, соціокультурний принцип, полікультурне суспільство.

Постановка проблеми у загальному вигляді... У сучасних умовах проблема формування соціокультурної компетенції учнів є актуальною й нерозривно пов'язується з навчально-виховним процесом. Українська школа повинна забезпечити створення таких умов для особистісного зростання й творчого вираження кожного учня, які б формували покоління, здатне оберігати й примножувати цінності національної й іншомовної культури. Предметом уваги держави повинен стати розвиток цілісної особистості, яка б могла вільно орієнтуватися на загальнолюдські й національні цінності.

Модернізація української системи освіти неможлива без опори на етнопедагогічний фундамент. Саме етнопедагогіка є педагогікою національного розвитку, відродження та етнічного виховання. Вона формує високоосвічену, духовно багату й морально стійку особистість із почуттям власної гідності, громадянина демократичної європейської держави. Виходячи з певних традицій, інтересів, кожна країна будує свою освітню систему. Щоб не втратити національне «Я», не звиродніти духовно, українська освіта має подбати про виховання майбутнього державотворця. Вважаємо, що саме національна освіта й виховання є чинниками етнокультурного збереження української спільноти. На думку К.Ушинського, «Виховання, створене самим народом і побудоване на народних основах, має ту виховну силу, якої нема в найкращих системах, побудованих на абстрактних ідеях або запозичених в іншого народу... У кожного народу своя особлива національна система виховання» [11, с.102].

Осмилення проблем сучасної освіти й виховання в Україні приводить до висновку, що демократизація, гуманізація освітньо-виховного процесу, неможлива без наповнення його українознавчим, краєзнавчим, народознавчим змістом. Як слушно зауважував Ст.Сірополко «Національне спрямування освіти повинно полягати в невіддільності освіти від національного ґрунту, в її органічному поєднанні з національною історією, народними традиціями, збереженні та збагаченні культури українського народу» [9, с.136]. Соціокультурне спрямування шкільних предметів, урізноманітнення методів та способів навчально-виховної діяльності сприятиме вихованню в підростаючого покоління патріотичних почуттів.

На сьогодні важливістю набуває створення соціокультурної моделі освіти, «яка буде соціально й культурно орієнтованою, пов'язаною із використанням внутрішнього потенціалу людини, її досвіду, здатності до естетичного й ціннісного переживання життя» [1; 2]. Оскільки школі відведено одну з найважливіших місій – реалізації нової освітньої моделі на сучасному етапі – то основними завданнями її є набуття й поширення соціокультурного досвіду, активними носіями якого є як учитель, так і учень. Для ефективної реалізації соціокультурної освітньої моделі в рамках навчально-виховного процесу варто здійснити таку організацію навчання, яка б сприяла